

координативно тело за
ОПШТЕСТВЕНА ОДГОВОРНОСТ НА ПРЕТПРИЈАТИЈА

НАЦИОНАЛНА АГЕНДА

**ЗА ОПШТЕСТВЕНА ОДГОВОРНОСТ
НА ПРЕТПРИЈАТИЈА ЗА
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

2008–2012

координативно тело за
ОПШТЕСТВЕНА ОДГОВОРНОСТ НА ПРЕТПРИЈАТИЈА

НАЦИОНАЛНА АГЕНДА ЗА ОПШТЕСТВЕНА ОДГОВОРНОСТ НА ПРЕТПРИЈАТИЈА ЗА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

2008–2012

Скопје, 2008

БЛАГОДАРНОСТ

Работна група на национално Координативно Шело за ООП за подготвока на Агенцијата за ООП

Овој документ е подготвен и објавен како дел од работниот план на национално Координативно Шело за ООП за 2008 г. и е усвоен од Владата на РМ на седницата одржана на 21.10.2008. Работната група на Телото ја одреди целта, опфатот, структурата и содржината на овој документ. Работната група ја сочинуваат:

- Горан ЛАЗАРЕВСКИ, координатор
- Владимир ПЕТКОВСКИ, проф. д-р
- Александар НИКОЛОВ
- Бети ПОПОВА
- Миле БОШКОВ
- Никица КУСНИКОВА
- Димитар БОГДАНОВСКИ

Автори

Следниве членови на работната група се автори на содржината на оваа публикација:

- Владимир ПЕТКОВСКИ, проф. д-р
- Александар НИКОЛОВ

Наговорени соработници

Работната група би сакала да изрази искрена благодарност до сите поединци и организации кои придонесоа со вредни согледувања и инпути кон оваа публикација. Нашата благодарност исто така се однесува на Европската комисија (ЕК) и Програмата за развој на Обединетите нации (УНДП) за дадена техничка помош во подготвоката на оваа публикација, и посебно на:

- Thuу HA BUI, Програмски офицер, Канцеларија на УНДП во земјата
- Sune Skadegaard THORSEN, Меѓународен консултант за ООП
- Dr. Lyra JAKULEVICIENE, Раководител, УНДП Литванија

Лектор

Текстот на оваа публикација го лекторираше Ленка Караџовска.

Поддржувачи на национално Координативно Шело за ООП

Воспоставувањето и почетоно работење на национално Координативно Шело за ООП е поддржано од ЕК, УНДП, УСАИД, Министерството за економија на РМ и InWent. Печатењето на оваа публикација е овозможено со финансиски средства на ЕК, УНДП и со несебична поддршка на американскиот народ преку Агенцијата на САД за меѓународен развој (УСАИД). Ставовите изразени во оваа публикација се ставови на авторите што нужно не претставуваат и ставови на ЕК, УНДП, УСАИД или на Владата на Соединетите Американски Држави.

СОДРЖИНА

АКРОНИМИ.....	5
ООП КАКО РАМКА ЗА ПОЛИТИКИТЕ.....	7
А. Контекст за ООП.....	7
1. Контекстои за ООП во ЕУ.....	7
2. Глобален контекст за ООП.....	8
2.1. Избрани иницијативи за ООП на меѓународно ниво.....	8
2.2. Глобален договор на ОН.....	9
2.3. Начела на ОН за одговорно инвестирање.....	10
2.4. Улогите на ОЕЦД за мултинационалните предпријатија.....	10
3. Разбирање и опис на ООП во контекстои на Македонија.....	11
Б. Оправданост за ООП во контекстот на Македонија.....	12
1. Деловна перспектива.....	12
2. Владина перспектива.....	13
2.1. Прислајување кон ЕУ.....	13
2.2. Привлекување на странски директни инвестиции.....	14
АНАЛИЗА НА СОСТОЈБАТА.....	15
В. SWOT-анализа за развивање на ООП во Македонија.....	15
ВИЗИЈА, ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТНИ МЕРКИ.....	16
Г. Визија за развивање на ООП во Македонија.....	16
Д. Цели.....	16
Ѓ. Приоритети, мерки и активности.....	17
1. Понајамозна обработка и објаснување на приоритетните мерки за Владата.....	21
1.1. Подигнување на свесноста.....	21
1.2. Воведување на ООП во јавните набавки.....	22
1.3. Промовирање на менаџмент системи поврзани со ООП.....	22
1.4. Промовирање на социјални и еколошки ознаки.....	23
1.5. Промовирање на кодекси на однесување.....	23
1.6. Промовирање на известување за ООП.....	24
1.7. Поддршка на општествено одговорно инвестирање.....	25

2. Сеоифајџен йрисџај на Владаџа кон йромовирање на ООП.....	25
2.1. Минисџерсџиво за економија.....	26
2.2. Минисџерсџиво за живојна средина и йросџорно йланирање.....	27
2.3. Минисџерсџиво за џруд и социјална йолиџика.....	28
2.4. Минисџерсџиво за финанси	29
2.5. Минисџерсџиво за образование и наука	29
2.6. Минисџерсџиво за земјоделсџиво, шумарсџиво и водосџойансџиво	29
2.7. Минисџерсџиво за локална самоујрава	29
3. Мерки за йромовирање на ООП во друџи владини докуменџи	29

СПРОВЕДУВАЊЕ..... 31

Е. Организација и координирање на активностите31

Ж. Потенцијални извори на финансирање32

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА..... 33

АКРОНИМИ

AA1000	AccountAbility 1000
ООП	Општествена одговорност на претпријатијата
ЕК	Европска комисија
ЕМАС	Систем за менаџмент на животна средина и проверка
ЕМС	Систем за менаџмент на животна средина
ЕУ	Европска унија
ГД	Глобален договор на Обединетите нации
ГРИ	Глобална иницијатива за известување
ХАЦП	Систем за анализа на ризици и контрола на критичните точки
ИЛО	Меѓународна организација на трудот
ИСО	Меѓународна организација за стандардизација
МНК	Мултинационална корпорација
НВО	Невладина организација
ООИ	Општествено одговорно инвестирање
ОЕЦД	Организација за економска соработка и развој
ОХСАС	Серија за заштитата на здравјето и безбедноста при работа
СА8000	Стандард Социјална одговорност 8000
МСП	Мало и средно претпријатие
ОН	Обединети нации
УНДП	Програма за развој на Обединетите нации
УНГД	Глобален договор на Обединетите нации
УСАИД	Агенција на САД за меѓународен развој

ООП КАКО РАМКА ЗА ПОЛИТИКИТЕ

А. КОНТЕКСТ ЗА ООП

Денес е општо прифатено дека за едно претпријатие повеќе не е доволно да соопштува дека единствено се грижи за обезбедување на добивка за своите инвеститори, во услови кога претпријатијата вршат активности кои можат суштински да влијаат (како негативно така и позитивно) врз животот на заедницата. Општествената одговорност на претпријатијата (ООП) може да се дефинира како „успех во деловните активности што се постигнува не само преку придржување до законите и прописите, туку и преку пристап со кој се постигнува рамнотежа помеѓу економските, еколошките и социјалните цели на начин кој е полезен за граѓаните, заедницата и општеството.“ Се однесува на тоа претпријатијата да одлучат да ги надминат минималните услови и обврски кои произлегуваат од законите и колективните договори за да се справат со општествените потреби. Како таква, ООП стана сè позначаен концепт во светот и во рамките на ЕУ и е поврзана со одржлив развој, поттикнување на конкурентноста, економски раст и создавање на работни места.¹

1. КОНТЕКСТОТ ЗА ООП ВО ЕУ

Општествената одговорност на претпријатијата, онака како што ја промовира Европската комисија, е **концепт според кој компаниите на доброволна основа ја вградуваат грижата за социјалното милје и животната средина во своето деловно работење и во својата интеракција со засегнатите страни**². Сепак, кога се истражува конкретното разбирање на концептот, во однос на практичната примена **во поединечните земји на ЕУ**, станува очигледно дека дефиницијата и терминологијата се разликуваат.

¹ Communication from the Commission concerning Corporate Social Responsibility – Implementing the Partnership for Growth and Jobs: Making Europe a pole of excellence on CSR, COM(2006)136 Final, 2006.

² Commission Green Paper “Promoting a European Framework for Corporate Social Responsibility”, COM(2001)366 Final, 2001.

Европската комисија гледа на ООП како на дел од придонесот на деловниот сектор кон одржливиот развој и кон Стратегијата на Унијата за раст и вработување, бидејќи ООП има потенцијал да придонесе за остварување на разни заеднички цели, како што се социјалната кохезија, економската конкурентност и порационалната употреба на природните ресурси. Последната **Стратегија на ЕУ за одржлив развој** од 2006 година посочува дека за една организација да постигне одржливост таа мора да биде финансиски силна, мора да ги минимизира негативните влијанија врз животната средина и мора да дејствува во согласност со општествените очекувања.

ЕУ се обврза да ги интегрира економските, социјалните и еколошките согледувања во своите политики и дејствување³, онака како што е предвидено со концептот на ООП. Досега ООП е вградена во социјалната политика и политиката на вработување, политиката на претпријатијата, политиката на заштита на животната средина, политиката на заштита на потрошувачите, правилата и процедурите за јавни набавки и политиката на надворешните односи.

Различни Генерални дирекции (ГД) на Европската комисија се бават со прашањето на ООП. Особено ГД за вработување, социјални прашања и еднакви можности, ГД за претпријатија и индустрија, ГД за трговија и ГД за животна средина имаат разни активности во областа на ООП во врска со нивната основна одговорност, на пример со земање предвид на ООП во европската трговска политика, во еколошките агенди или во областа на вклучување во пазарот на трудот на групи кои се во неповолна положба. ГД за претпријатија и индустрија е особено насочена кон **ООП кај малите и средни претпријатија**.

³ Како што е наведено во стратегијата за одржлив развој усвоена од страна на Европската комисија на Самитот во Гетеборг во јуни 2001 година и во Повелбата за основните права на Европската унија донесена во Ница во 2000 година.

Постои широк опсег на **мрежи во ЕУ** во областа на ООП, како што се:

- **Европскиот форум за ООП на повеќе засегнати страни** што ги обединува организациите на работодавачи на ЕУ, деловни мрежи, синдикати и невладини организации за да се подобри знаењето за врската помеѓу ООП и одржливиот развој и да се испита можноста за воспоставување на заеднички принципи на ЕУ за практиките и инструментите на ООП;
- **Европска алијанса за ООП** што ги обединува големите компании во ЕУ со цел да се унапредува и поттикнува ООП и да се мобилизираат нивните ресурси и капацитети и оние на нивните засегнати страни во интерес на одржливиот развој, економскиот раст и создавањето работни места;
- **ООП Европа (CSR Europe)**, деловна мрежа сочинета од водечки мултинационални корпорации и други компании посветена на промовирање на ООП;
- **Европски советодавни совети за животна средина и одржлив развој (EEAC)**, соработка помеѓу советите за политика на животна средина и одржлив развој основани од европските влади за давање на независни и научно засновани совети за политиката на животната средина и одржливиот развој;
- Различни **мрежи посветени на промовирање на деловната етика**, вклучително и социјалната и еколошката ангажираност (на пр. Европска мрежа за деловна етика – EBEN, Мрежа за социјални претпријатија Европа – SVN Europe, Европскиот форум за општествени инвестиции – Eurosif).

Комисијата се залага за натамошно поттикнување на вградувањето на начелата на ООП во политиките на ЕУ, да објавува годишен извештај за ООП и да основа меѓусекторска група за ООП во рамките на Комисијата за да се обезбеди кохерентност на политиките на ЕУ.

Комисијата ќе продолжи да ја унапредува ООП во осум области: подигање на свесноста и размена на најдобрите практики, поддршка на иницијативи покренати од повеќе засегнати страни, соработка со земјите-членки, информирање на потрошувачите и транспарентност, истражување, образование, мали и средни претпријатија како и согледување на меѓународната димензија на ООП.

2. ГЛОБАЛЕН КОНТЕКСТ ЗА ООП

2.1. Избрани иницијативи за ООП на меѓународно ниво

На меѓународно ниво, референтните стандарди на ООП се утврдуваат од разни актери. На пример:

- Обединетите нации ја покренала иницијативата „**Глобален договор**“, кодекс на однесување кој вклучува десет начела од подрачјето на човековите права, трудот, животната средина и антикорупцијата, а воедно и доброволна меѓународна мрежа на општествено одговорни претпријатија и организации на други засегнати страни кои се обврзале на овие одржливи и општествено одговорни практики.
- ОН исто така го иницираа воспоставувањето на **Начелата за одговорно инвестирање** со цел да се промовира потребата и деловната логика за дополнување на финансиските цели на инвеститорите со социјални, еколошки и согледувања во врска со корпоративното управување при селекцијата, реализацијата и задржувањето на инвестициите, и одговорно користење на правата добиени преку инвестирање.
- Организацијата за економска соработка и развој (ОЕЦД) изработи **Упатства за мултинационалните претпријатија** што даваат доброволни начела и стандарди за одговорно деловно однесување во различни области, вклучително и вработување и работни односи, човекови права, животна средина, објавување на информации, борба против поткупот, интереси на потрошувачите, наука и технологија, конкурентност и оданочување.
- **Светскиот деловен совет**, меѓународна деловна мрежа насочена кон развивање на поблиска соработка помеѓу деловните субјекти, јавните власти и други организации заинтересирани за животната средина и одржливиот развој.
- Организации што промовираат **меѓународни сертификати, стандарди и менаџмент системи**, како: ИСО 14000 (за системи за менаџмент на животната средина), ИСО 26000 (во подготовка) што ќе обезбеди насоки за општествената одговорност, меѓународни иницијативи за правична трговија или за екологија (на пр. Меѓународно здружение на организации за означување за правична трговија).
- **Глобална иницијатива за известување (ГРИ)**, процес во кој се вклучени повеќе засегнати страни,

а воедно и независна институција чија мисија е да развива и распространува светски применливи Насоки за извештаи за одржливоста.

2.2. Глобален договор на ОН

Погоре спомнатиот Глобален договор (ГД) е доброволна иницијатива на повеќе засегнати страни промовирана од страна на Обединетите нации (ОН). Учесниците се обврзуваат да се придржуваат до неговите десет начела, втемелени во клучни меѓународни инструменти, во подрачјата на човекови права, работнички стандарди, животна средина и антикорупција.

Начелата на ГД се засноваат на **Универзалната декларација за човекови права** (УДЧП), **Декларацијата на Меѓународната организација на трудот за основните принципи и права на работното место**, **Декларацијата од Рио за животна средина и развој** и **Конвенцијата на ОН за борба против корупцијата**. Начелата претставуваат универзална и сеопфатна рамка за ООП бидејќи се засноваат на меѓународно усогласени и прифатени вредности и приоритети.

Во своето *прво начело* ГД ги повикува компаниите да ги „поддржуваат и почитуваат“ човековите права „во рамките на својата сфера на влијание“. Упатствата за начелата укажуваат на тоа дека овие права се засноваат на УДЧП што е разработена во Меѓународниот пакт за економски и социјални права и Меѓународниот пакт за граѓански и политички права. Овде влегуваат основните права како што се она на слобода, безбедност и слобода од суров, нечовечки или деградирачки однос или казна, слобода на движење, на вероисповед, на изразување, како и право на образование, храна, живеалиште, приватност, право на работа и правични и поволни работни услови, право на социјална сигурност, право на семеен живот, итн. *Второто начело* ги обврзува компаниите да се осигуруваат дека не се соучесници во прекршување на човековите права. Следните четири начела се однесуваат на работничките права и ги обврзуваат компаниите да: (3) ја бранат слободата на здружување и правото на колективно преговарање, (4) ја искоренат присилната работа, (5) го укинат детскиот труд, (6) ја искоренат дискриминацијата. Овие се засноваат врз „основните работнички стандарди“ посочени во Декларацијата на Меѓународната организација на трудот од 1998 за основните принципи и права на работното место.

Начелото седум ги повикува претпријатијата да имаат „претпазлив пристап кон предизвиците за животната средина“. Клучен елемент овде е намерата за спречување на штетата, наместо лекување на последиците. Со други зборови, трошковано е поефективно да се преземе рана акција за да се обезбеди дека нема да се случи нереверзибилна еколошка штета отколку да се прават обиди да се поправа откога истата ќе настане. Следните два принципа исто така се бават со животната средина, обврзувајќи ги претпријатијата: (8) да преземаат иницијативи за промоција на поголема одговорност за животната средина, и (9) да го охрабруваат развојот и дифузијата на технологии кои се пријателски кон животната средина.

Конечно, *десеттото начело*, ги повикува деловните субјекти да работат против сите облици на корупција.

Деловните субјекти и граѓанските организации кои сакаат да се придружат на Глобалниот договор на ОН, кој прерасна во најголемата доброволна мрежа за општествена одговорност на претпријатијата на светот, потребно е само да пратат писмо до Генералниот секретар на ОН со кое изразуваат поддршка за Глобалниот договор и неговите начела. Организација која ќе се приклучи на Глобалниот договор се обврзува:

- на промена на начинот на работење со цел Глобалниот договор и неговите начела да станат дел од менаџментот, стратегијата и секојдневните активности;
- во својот годишен извештај или во сличен извештај (на пр. извештај за одржливоста) да објавува опис на начините на кои го поддржува Глобалниот договор и се стреми да се придржува до неговите начела, и
- јавно да се залага за Глобалниот договор и неговите начела преку различни комуникациски канали, како на пример соопштенија за медиумите, говори, итн.

Глобалниот договор исто така создаде повеќе национални мрежи на членови, со цел да го олесни учењето и размената на искуства во примената на начелата, и да создаде можности за членовите да преземаат здружени активности на локално ниво. Во Македонија, Глобалниот договор беше промовиран во 2004 г. и со текот на годините локалната мрежа организираше бројни едукативни настани што ги зајакнаа капацитетите и ја поттикнаа интеракцијата меѓу учесниците.

2.3. Начела на ОН за одговорно инвестирање

Промовирани во 2006 г., Начелата на ОН за одговорно инвестирање го дополнуваат Глобалниот договор на ОН. Тие претставуваат збир на искази кон кои инвестициските организации можат доброволно да се обврзат дека ќе се стремат и наведуваат можни активности за земање предвид на еколошките, социјалните и аспектите во однос на квалитетот на корпоративното управување при донесувањето на инвестициски одлуки и располагањето со сопственоста.

Начела на ОН за одговорно инвестирање – преглед

Кога е во согласност со нивните поверенички одговорности, институционалните инвеститори, инвестициските банки и инвестициските советници ќе:

1. ги вклопат еколошките, социјалните и аспектите во однос на квалитетот на корпоративното управување во процесите на инвестициска анализа и донесување на одлуки;
2. бидат активистички настроени сопственици и ќе ги вклопат еколошките, социјалните и аспектите во однос на корпоративното управување во нивните сопственички политики и практики;
3. бараат соодветно објавување на информации за еколошките, социјалните и аспектите во однос на квалитетот на корпоративното управување од страна на ентитетите во кои инвестираат;
4. промовираат прифаќање и спроведување на овие начела во инвестициската дејност;
5. соработуваат меѓусебно за да ја зголемат својата ефективност во примена на начелата;
6. поединечно ќе известуваат за нивните активности и напредокот во примена на начелата.

Начелата се засноваат на премисата дека еколошките, социјалните и аспектите во однос на корпоративното управување можат да влијаат на резултатите на инвестициските портфолија, и нивното вклопување во инвестициските практики може да доведе не само до подобри долгорочни финансиски резултати, туку и до поблиско усогласување помеѓу целите на институционалните инвеститори⁴ и тие на општеството во целина.

⁴ Организација чија примарна функција е да инвестира сопствени средства или средства кои и се доверени од други лица. Вклучува банка, осигурително друштво, инвестиционен фонд или пензиски фонд.

2.4. Упатства на ОЕЦД за мултинационалните претпријатија

Упатствата за мултинационалните претпријатија објавени од Организацијата за економска соработка и развој (ОЕЦД) се најобработениот и најсеопфатен систем на начела, т.е. кодекс на однесување за одговорно деловно работење. Упатствата се создадени врз основа на преговори меѓу претставници од владите, деловните здруженија, синдикатите и други граѓански организации и се наменети да им помогнат на мултинационалните компании да ги исполнат општествените и регулативни очекувања. Тие се исто така насочени и кон нагласување на придобивките што може да ги донесат мултинационалните претпријатија за економијата, општеството и животната средина. Надвор од својата преамбула, Упатствата не даваат изрично упатување на кои било меѓународни инструменти за човекови права, иако тие ги обврзуваат компаниите да ги почитуваат човековите права „сообразно со меѓународните обврски и заложби на владите во земјите во кои работат“.

Упатствата на ОЕЦД се разликуваат од други спецификации, како што се начелата на Глобалниот договор, во тоа што обезбедуваат значително повеќе детали и вклучуваат предлози во поглед на спроведувањето во пракса. Иако не се обврзувачки за компаниите тие се единствени по тоа што, како прво, земјите-членки на ОЕЦД се обврзани да ги промовираат помеѓу компаниите што работат од или во рамките на нивните граници и, како второ, тие се донесени со мултилатерална согласност.

Официјалното признавање на владино ниво од земјите-членки на ОЕЦД и од одредени држави кои не се членки и можноста од прибегнување кон **национални контактни точки** во случај на прекршување ги прават Упатствата значително померодавни од повеќето други инструменти со принципи. Националните контактни точки, што во најголем број на земји се сместени во министерството одговорно за економска политика, обезбедуваат непристрасно посредување во конфликти помеѓу деловни субјекти и невладини организации.

Исклучивата насоченост на Упатствата на ОЕЦД кон мултинационалните претпријатија значи дека истите се сè уште претежно непознати за малите и средните претпријатија и компаниите што се насочени кон до-

ниција, често се случува компаниите да ја изедначат вклученоста во ООП со донации, спонзорства и добротворни прилози. Причината за ова може да се најде во фактот што повеќето компании ја разбираат ООП како надворешна компонента која зависи од барањата што ги поставува опкружувањето, на кои тие реагираат и одговараат во согласност со своите можности, но не и како компонента што треба да се вгради во стратешките одлуки и мисијата на компанијата.

Додека во развиените земји ООП претежно се поврзува со доброволна акција што ги надминува законските обврски во обидот да се минимизираат негативните и да се максимизираат позитивните ефекти врз општеството и животната средина, за македонските менаџери е прилично вообичаено да го означат сообразувањето со законските обврски како ООП. „Редовна исплата на платите на вработените, навремено намирување на даночните обврски кон државата, исплата на обврските кон снабдувачите и навремена испорака на производите на муштериите се главните прашања од областа на ООП кои ги засегаат сите компании во земјата“, забележа еден менаџер на хемиска компанија со средна големина при истражувањето за потребите на Референтната студија за ООП во Македонија. Ова отсликува опкружување во кое владеењето на правото сè уште не може да се земе здраво за готово.

Друга разлика во локалното разбирање на концептот е дека ООП, честопати, се доживува како обврска само за профитабилните компании. При гореспоменатото истражување, во текот на анкета со менаџер во реномирана банка, соговорникот тврдел дека „прерано е да се мисли на воведување на концептот на ООП бидејќи општата деловна клима е пооптоварена со други приоритети и тешко е да се направи профит“. Без да се потценуваат тешкотиите кои влијаат врз однесувањето на деловната заедница, со ова гледиште се превидува дека прогресивните менаџери ја развиваат ООП како платформа за одржлива конкурентност, користејќи го нејзиниот потенцијал да додаде вредност, да генерира оперативни заштеди, да се употреби за менаџмент со ризиците и да ги привлече и задржи вработените и инвеститорите.

Имајќи го сето тоа предвид, општествената одговорност на претпријатијата во локалниот амбиент може да се дефинира на следниот начин, дејствувајќи на три клучни нивоа:

- Прво, вклучува *придржување до законските обврски* (пр. даноци, здравје и безбедност, права на работниците, права на потрошувачите, еколошки регулативи) и стандардите на дејноста.
- Второ, вклучува *минимизирање или општирање на негативните ефекти* од деловното работење врз општеството и менаџмент со ризиците (на пример, од прекршување на човековите права или од загадување).
- Конечно, се однесува на *зголемување на позитивните ефекти* од деловното работење и создавање вредност преку иновација, инвестиции и партнерство насочено кон социјалното и еколошкото добро (на пример, создавање на работни места, социо-економски развој и решавање на конфликти).

Б. Оправданост за ООП во контекстот на Македонија

1. ДЕЛОВНА ПЕРСПЕКТИВА

Тековниот процес на економска глобализација и појавата на нови комерцијални и технолошки можности ја поместија границата на одговорностите на владите и оние на бизнисите. Деловните субјекти сега се соочуваат со сè поголем притисок покрај почитувањето на законите изрично да се зложат и за доброволни мерки за животната и социјалната средина. Од нив се бара да ги прифатат одговорностите што се простираат и надвор од капиите на нивните објекти и границите на нивната матична земја.

Компаниите кои остваруваат вистински постигнувања во заштита на животната средина, обезбедување на добросостојбата на своите вработени и помагање на општеството да развие одржливост, не само што ги исполнуваат очекувањата на своите засегнати страни, туку исто така им служат на и сопствените витални интереси. Деловните субјекти кои се прилагодуваат кон зголемените очекувања во средината во која работат, во рана фаза промовираат прифаќање на нивните дејства, стекнуваат нови конкурентни предности и ја намалуваат својата изложеност на ризици. Оттука, резултатите на едно претпријатие во поглед на прашањата околу одржливоста имаат важно влијание врз неговите шанси за долгорочен комерцијален успех.

Како резултат, и финансиските пазари почнуваат да посветуваат поголемо внимание на општествената одговорност на претпријатијата, одржливоста и општествено одговорното инвестирање (ООИ). Релативно подобрите резултати кои ги покажуваат голем број на берзански индекси за ООИ поттикнуваат сè повеќе конвенционални инвеститори да ги земат предвид и процените за влијанието на компаниите врз животната и социјалната средина како начин за натамошно намалување на ризиците на кои се изложени нивните инвестиции.⁷

Деловната логика за ООП се заснова на сфаќањето дека постојат можности добрите социјални и еколошки резултати од работењето да се претворат во добри економски резултати од работењето. Оваа деловна логика функционира на три клучни нивоа:

- „Гаснење на ѓожари“/Заштита на репутација – притисок од невладини организации, потрошувачи, медиуми, државата и други јавни тела што води до одговорно дејствување за да се избегне потенцијална финансиска загуба и да се заштити имиџот на брендот.
- Поволен однос меѓу трошоците и финансиските придобивки – мерлива финансиска придобивка, на пример, заради подобрување на продуктивноста или намалување на енергетската и материјалната неефикасност, што може да ги надомести или надмине направените трошоци (поточно речено инвестиции) за остварување на таквите подобрувања.
- Свршециско ниво – ООП како основен дел од стратегијата за развој на дадена компанија, како што е суштинска промена во производите, ООП како составен дел од идентитетот на брендот или како метод за учење и иновација.

ООП носи позитивен придонес кон конкурентноста бидејќи води кон конкурентна предност, особено преку подобрување на имиџот на компанијата, зголемување на лојалноста на клиентите и негување на мотивираноста на вработените и задоволството од работното место. Што се однесува до ова, значајно е на

⁷ Corporate Social Responsibility: An Introduction From The Environmental Perspective, Sabine Braun, Thomas Loew, Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation and Nuclear Safety, 2006.

ООП да не се гледа како на нешто „модерно“, туку да се развие и примени стратегија за ООП која е вградена во целокупната деловна стратегија за да се гарантира нејзината одржливост.

Сепак, треба да се има предвид дека притисоците што ги чувствуваат македонските претпријатија од медиумите, невладините организации, потрошувачите, синдикатите, инвеститорите, деловните партнери и државата, како реакција на општествено неодговорно однесување се неспоредливо послаби одошто оние во развиените земји. Од друга страна, претпријатијата со општествено одговорни активности честопати не добиваат доволно силно признание од домашниот пазар (т.е. од домашните потрошувачи, деловни партнери и инвеститори), од медиумите и државата.

Со оглед на процесот за интегрирање во ЕУ, од една страна се отвора поголема можност нашите претпријатија да настапуваат на заедничкиот пазар на Унијата, но таму потрошувачите, регулаторите и инвеститорите имаат очекувања во однос на примена на практики на ООП. Покрај тоа, за македонските претпријатија кои претендираат да склучат аутсорсинг договори со големи странски компании или да бидат нивни снабдувачи се наметнува потребата да воведат практики на ООП, затоа што честопати тоа ќе биде барано од нив како експлицитен услов за деловна соработка согласно политиките на водечките светски компании.

2. ВЛАДИНА ПЕРСПЕКТИВА

2.1. Пристапување кон ЕУ

Европската комисија гледа на општествената одговорност на претпријатијата (ООП) како на дел од деловниот придонес кон одржливиот развој и кон Европската стратегија за раст и работни места, бидејќи ООП има потенцијал да придонесе кон различни заеднички цели, како што е социјалната кохезија, економската конкурентност и порационална употреба на природните ресурси. Во ЕУ, ООП е втемелена во политиката на вработувањето и социјалните прашања, политиките на претпријатијата, еколошката политика, потрошувачката политика, политиката на јавните набавки и политиката на надворешни односи.

За Македонија, пристапувањето кон ЕУ ќе бара прифаќање на нормите и принципите на ЕУ, вклучително

и оддавање на признание и промовирање на ООП и нејзиниот придонес кон социјалната кохезија и одржливата конкурентност и развој. Ова неизбежно би барало ревидирање на владините политики во подрачјата засегнати со концептот на ООП, развивање на сеопфатна агенда на ООП, спроведување на активности за поддршка и следење на напредокот во постигнувањето на поставените цели за ООП.

2.2. Привлекување на странски директни инвестиции

Промовирањето на ООП е значајно и за привлекување на странски инвестиции, со оглед на тоа што постои брзо зголемување на инвестициски средства со кои располагаат инвеститорите кои ги надополнуваат финансиските цели со социјални, еколошки

или етички согледувања при изборот, реализацијата и задржувањето на инвестициите. Ова „општествено одговорно инвестирање“ означува одобрување на заеми за или инвестирање во хартии од вредност на претпријатија кои исполнуваат некои од критериумите за општествена одговорност. На пример, во 2007 година, вкупните инвестициски средства во професионално управувани портфолија кои ги прифаќаат практиките на општествено одговорните инвестиции се покачи на 2,71 билиони долари⁸ во САД. Европскиот пазар на општествено одговорно инвестирање порасна од 336 милијарди евра во 2003 година на над 1 билион евра на крајот на 2005 година⁹. За да искористат дел од овие инвестициски средства, македонските претпријатија ќе мора да го сменат начинот на кој ги водат секојдневните деловни активности за да се вградат принципите на општествено одговорно однесување.

⁸ Референтната студија за ООП во Македонија, УНДП и Европска комисија, 2007.

⁹ Eurosif, Европски форум за општествени инвестиции, 2006 год.

АНАЛИЗА НА СОСТОЈБАТА

В. SWOT-анализа за развивање на ООП во Македонија

Силни страни	Слабости
<ul style="list-style-type: none"> • Историја на присуство на социјални согледувања во деловното работење; • Историја на поддршка на локалните заедници од страна на деловните субјекти; • Зголемена свесност за потенцијални придобивки од ООП за репутацијата на деловните субјекти; • Основано тело од повеќе засегнати страни (национално Координативно тело за ООП) за креирање на политиките за ООП - форум, но и тело со функција за спроведување на ООП; • Присуство на мотиваност и ентузијазам кај клучните засегнати страни за прифаќање на ООП и продлабочување на своето разбирање на концептот; • Силен развој на корпоративната филантропија (развивање на врски помеѓу деловниот сектор и граѓанското општество). 	<ul style="list-style-type: none"> • Недоволно познавање и разбирање на концептот на ООП, нејзиниот опсег и деловната оправданост за ООП; • Непредвидлива деловна клима; • Недостиг од општествено одговорни инвестиции; • Ниско ниво на свесност и слабо остварување на потрошувачките права како и недостиг на активизам кај потрошувачите; • Слабости кај корпоративното управување; • Непостоење на доминантен модел на корпоративно управување/финансирање; • Раширена корупција што ги поткопува вредностите и принципите на пазарната економија (претпријатијата не се стимулирани да развиваат ООП практики кога корумпирањето, наместо квалитетот на деловната стратегија и вредностите, е критериум што го одредува деловниот успех); • Недоволен капацитет за застапување на своите интереси на одредени засегнати страни и на нивните организации.
Можности	Закани
<ul style="list-style-type: none"> • Вредноста и потенцијалот на стратемскиот пристап кон ООП за деловните субјекти; • Зголемената важност која се дава на ООП во ЕУ и во глобалниот контекст (економски и политички); • Можности за финансирање за ООП, обезбедено од ЕУ; • Можности за малите и средни претпријатија да бидат вклучени и прифатени во глобалните синџири за снабдување; • Можности за малите и средни претпријатија кои произлегуваат од унапредување на нивното прифаќање на ООП; • Потенцијалот на ООП за изградба на конкурентна предност за нацијата и деловните субјекти (само во случај земјата да е брза и доследна во создавање на повољно опкружување за ООП и на збир на напредни практики на ООП кои би можеле да бидат забележани на меѓународно ниво); • Позитивен став на граѓаните кон активното вклучување на претпријатијата во решавањето на проблемите во заедницата. 	<ul style="list-style-type: none"> • Немање на доследна регулативна рамка; • Недостатоци во механизмите на спроведување и слабо придржување до постојните регулативи со кои се покриваат прашањата поврзани со ООП; • Заостанување зад останатите земји-кандидатки за ЕУ и зад земјите-членки на ЕУ; • Ризик од исклучување од одредени сегменти на пазарот на ЕУ; • Постапување на низок праг за она што може да се смета за добра практика во ООП (неиздржан пристап кон наградувањето на добрите практики во ООП); • Ризик да се маргинализира улогата на владата во раните фази на промовирање на ООП; • Ризик од недоволна поддршка и недоволно залагање на владата.

ВИЗИЈА, ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТНИ МЕРКИ

Г. Визија за развивање на ООП во Македонија

Целокупна визија: промовирање на одржлив деловен раст кој поттикнува социјална инклузија и спречува деградирање на животната средина.

Улога на владата во целокупната визија: создавање на поволен амбиент за ООП што промовира раст, социјална инклузија и одржливост.

Напорите на Владата на Македонија за пристапување кон ЕУ и привлекување странски инвестиции овозможуваат усогласување помеѓу веќе постојните активности во овие области и можноста да се создадат единствени партнерства со бизнисите за зголемување на практикувањето на ООП.

Можноста да се привлече меѓународното внимание врз основа на ООП, што би произлегло од амбициозен пристап кон ООП кај една земја во развој, се базира врз создавање на конкурентни предности. Земјите во развој се гледаат како фокусни подрачја за примена на ООП; било како менаџмент со ризици или како проактивен придонес кон одржливиот развој. Мултинационалните корпорации се фокусираат на ризикот во своите програми за менаџмент со синџирите за снабдување, при што средина во која има напредни практики во областа на ООП се смета како олеснителен фактор при деловното работење во земјите во развој. Меѓутоа, заради растечкото меѓународно сосредоточување на ООП, особено во земјите во развој, само оние земји што ќе се наметнат како предводници ќе исползуваат најмногу придобивки.¹⁰

Конечно, Владата не треба да гледа можност само во промовирањето на ООП во деловното работење, туку

и да сфати дека е од највисоко значење и владините институции да станат општествено одговорни. Јавниот углед е суштински не само за да се обезбеди доверба во јавните институции, туку и да им се овозможи да привлечат и задржат квалификуван кадар.¹¹

Оттука, Владата треба да прифати една амбициозна визија за општествената одговорност на претпријатијата која би вклучувала:

- проактивна употреба на современата меѓународна фокусираност на ООП за да се привлечат и поттикнат инвестициите во Македонија;
- поттикнување на организациите од деловниот, граѓанскиот и јавниот сектор да ги земат предвид своите економски, социјални и еколошки влијанија;
- поттикнување на организациите од деловниот, граѓанскиот и јавниот сектор да преземат дополнителни дејствија за да се справат со клучните предизвици – на локално, регионално и национално ниво – врз основа на нивните суштински компетенции;
- издвојување на средства за да се овозможи изградба на капацитети;
- да се разгледа можноста за законски промени со кои би се создал поволен амбиент.

Д. Цели

За да се спроведе визијата се определени следните среднорочни цели:

Цел 1:	Подигнување на свесноста за ООП
Цел 2:	Развивање на капацитети и компетенции за да се помогне етаблирањето на ООП
Цел 3:	Обезбедување на поволен амбиент за ООП

¹⁰ Final report of the international consultant on Corporate Social Responsibility commissioned by the EC/UNDP project to assist in the preparation of the national CSR agenda, Mr. Sune Skadegaard Thorsen, 2008.

¹¹ Ibid.

Ѓ. Приоритети, мерки и активности

Цел 1: Подигнување на свесноста за ООП

<i>Мерки и активности</i>	<i>Одговорен сектор/организација</i>	<i>Период за спроведување</i>
1.1. Јавни кампањи за ООП		
1.1.1. Спроведување на јавни кампањи – насочени кон граѓаните, потрошувачите и деловните субјекти – за значењето на ООП, опфатот, придобивките од ООП и спроведувањето на принципите на ООП во дело	Организации на граѓанското општество; Владата	2008–2009
1.1.2. Поттикнување на објавување на прилози за ООП во медиумите	Невладини организации; медиуми; деловни здруженија; синдикати; организации на работодавачи	2008–2009
1.1.3. Зголемување на свесноста за потребата за развој на механизми за јакнење на финансиската независност на невладините организации и медиумите во однос на одделни деловни субјекти за да се зацврсти нивната надзорна улога врз деловниот сектор	Невладини организации; медиуми; деловни здруженија; синдикати; организации на работодавачи	2009–2010
1.1.4. Пренесување на искуствата и водечките практики од странство од областа на ООП	Невладини организации; медиуми; деловни здруженија; синдикати; организации на работодавачи; меѓународни развојни институции	2008–2012
1.2. Истражувања за ООП		
1.2.1. Поддршка на независни истражувачки проекти насочени кон теми од областа на ООП	Невладини организации; деловни здруженија; синдикати; организации на работодавачи	2009–2012
1.2.2. Поддршка и координација на истражување на ООП (за идентификување на мерки за поддршка на ООП; за собирање на информации за иницијативи на претпријатијата и развивање на локални анализи на конкретни случаи на примена на ООП и примери за најдобри практики; за оценување на ефективноста на специфични инструменти и практики на ООП; за воспоставување на показатели за ООП и следење на напредокот)	Министерство за економија; Министерство за образование и наука; Министерство за труд и социјална политика; Министерство за животна средина и просторно планирање	2009–2012
1.2.3. Вршење на истражувања за ООП	Високообразовни институции; невладини организации	2008–2012
1.3. Поттикнување на соработка и дијалог		
1.3.1. Поттикнување на соработка за промовирање на ООП меѓу владините институции, невладините организации, високообразовните институции, синдикатите, организациите на работодавачи и деловните субјекти и здруженија	Невладини организации; високообразовни институции; деловни здруженија; синдикати; организации на работодавачи; деловни субјекти; Министерство за економија; Министерство за труд и социјална политика; Одделение за соработка со невладините организации при Генералниот секретаријат на Владата; Министерство за образование и наука; единици на локалната самоуправа; Министерство за локална самоуправа	2008–2009

<i>Мерки и активности</i>	<i>Одговорен сектор/организација</i>	<i>Период за спроведување</i>
1.4. Создавање на бази на податоци од областа на ООП		
1.4.1. Создавање на регистар на компании сертифицирани за стандарди поврзани со ООП, или на кои им било доделено правото да користат еколошки и социјални ознаки	Министерство за економија; Министерство за животна средина и просторно планирање; Министерство за труд и социјална политика	2009
1.4.2. Воспоставување на ресурсен центар за ООП, што ќе обезбеди совети или ќе ги упатува деловните субјекти и граѓанските организации кон ресурси што можат да им обезбедат натамошна поддршка и информации	Меѓународни развојни институции; релокација на активности (outsourcing)	2009–2010
1.5. Обезбедување на обуки и образование за ООП		
1.5.1. Сеопфатно вклучување на ООП во образовниот процес, а посебно во наставната програма на високообразовните институции од областа на деловна администрација, јавна администрација и правни студии, вклучително и последипломски студии за менаџери	Образовни институции	2009–2012
1.5.2. Поддршка за вклучување на ООП во образовниот процес	Министерство за образование и наука (вклучително и Биро за развој на образованието); Интеруниверзитетска конференција на РМ	2009–2012
1.5.3. Организирање на обуки и публикации за ООП насочени кон претставници на деловните здруженија и на медиумите	Невладини организации; деловни здруженија; деловни субјекти; синдикати; организации на работодавачи; високообразовни институции; меѓународни развојни институции	2008–2010
1.5.4. Иницирање и поддршка на обуки и публикации за ООП насочени кон менаџери	Невладини организации; деловни здруженија; синдикати; организации на работодавачи; високообразовни институции; меѓународни развојни институции; Министерство за економија; Министерство за животна средина и просторно планирање; Министерство за труд и социјална политика	2008–2010

Цел 2: Развивање на капацитети и компетенции за да се помогне етаблирањето на ООП

<i>Мерки и активности</i>	<i>Одговорен сектор/организација</i>	<i>Период за спроведување</i>
2.1. Обука и размена на искуства		
2.1.1. Развивање на способностите на невладините организации да стапат во дијалог со приватниот сектор во насока на негово вклучување во остварувањето на нивната мисија	Невладини организации; деловни здруженија; високообразовни институции; меѓународни развојни институции; деловни субјекти	2009–2012
2.1.2. Поддршка на претпријатијата за воспоставување на структуриран јавен дијалог со своите засегнати страни	Невладини организации; деловни здруженија; синдикати; организации на работодавачи; високообразовни институции; меѓународни развојни институции; деловни субјекти	2009–2010
2.1.3. Зајакнување на размената на искуства и добри практики во областа на ООП, со цел деловните субјекти кои усвоиле одредени ООП принципи да ги поттикнат и другите да ги согледаат придобивките и начините на примена на концептот	Деловните субјекти; деловни здруженија; синдикати; организации на работодавачи; високообразовни институции	2008–2009

<i>Мерки и активности</i>	<i>Одговорен сектор/организација</i>	<i>Период за спроведување</i>
2.1.4. Обука за ООП на организации за поддршка на деловниот сектор	Деловни здруженија; синдикати; организации на работодавачи; високообразовни институции; Министерство за економија	2008–2010
2.1.5. Зајакнување на капацитетите на консултантските и ревизорските куќи да понудат услуги во областа на ООП	Министерство за економија	2009–2010
2.2. Развивање на менаџмент со резултатите во областа на ООП		
2.2.1. Воведување на стандарди и менаџмент системи што се релевантни за ООП	Министерство за економија; Министерство за животна средина и просторно планирање; Министерство за труд и социјална политика; деловни здруженија; деловните субјекти	2008–2010
2.2.2. Воведување на стандарди за интеракција со загатнатите страни	Министерство за економија; Министерство за животна средина и просторно планирање; Министерство за труд и социјална политика; деловни здруженија; деловните субјекти	2008–2010
2.3. Подобрување на корпоративното управување		
2.3.1. Промовирање на практика за делегирање на одговорноста за прашања од областа на ООП на посебно лице во одборот на директори, односно во управниот одбор	Деловните субјекти; деловни здруженија; синдикати; организации на работодавачи; Министерство за економија	2009–2012
2.3.2. Воспоставување на доброволни општи или секторски стандарди и кодекси од областа на ООП	Професионални и деловни здруженија; синдикати; организации на работодавачи; деловните субјекти	2008–2011
2.3.3. Воведување на формални кодекси на етичко деловно однесување	Деловните субјекти; деловни здруженија; синдикати; организации на работодавачи; Министерство за економија	2009–2011

Цел 3: Обезбедување на поволен амбиент за ООП

<i>Мерки и активности</i>	<i>Одговорен сектор/организација</i>	<i>Период за спроведување</i>
3.1. Создавање на стимулации за ООП		
3.1.1. Даночни олеснувања	Министерство за финансии; Министерство за економија; Министерство за животна средина и просторно планирање; Министерство за труд и социјална политика	2009–2010
3.1.2. Воведување на еколошки и социјални ознаки за производи и услуги	Министерство за животна средина и просторно планирање; Министерство за труд и социјална политика; Министерство за финансии	2009–2010
3.1.3. Промовирање на национални системи за социјално и еколошко означување	Министерство за животна средина и просторно планирање; Министерство за труд и социјална политика; невладини организации; деловни здруженија; синдикати; организации на работодавачи; Министерство за финансии	2009–2010

<i>Мерки и активности</i>	<i>Одговорен сектор/организација</i>	<i>Период за спроведување</i>
3.1.4. Делумен надомест на трошоците за компаниите што ќе воведат и сертифицираат стандарди и менаџмент системи поврзани со ООП (вклучително и органско производство)	Министерство за финансии; Министерство за економија; Министерство за животна средина и просторно планирање; Министерство за труд и социјална политика; Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство	2008–2010
3.1.5. Преференцијален третман во јавните набавки, поедноставени административни процедури и фискални стимулации за компаниите кои обезбедиле сертификација за стандарди поврзани со ООП, им било доделено правото да користат еколошки или социјални ознаки, или имаат воведено кодекси на однесување засновани на меѓународно признати принципи	Министерство за финансии (вклучително и Биро за јавни набавки); Министерство за економија; Министерство за животна средина и просторно планирање; Министерство за труд и социјална политика; Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство	2010–2011
3.1.6. Вклучување на ООП во критериумите за претквалификација и избор на јавните тендери; вклучување на социјални и еколошки обврски во договорите за јавни набавки	Министерство за финансии (вклучително и Биро за јавни набавки); Министерство за економија; Министерство за животна средина и просторно планирање; Министерство за труд и социјална политика	2010–2011
3.1.7. Воспоставување и унапредување на систем на годишни награди за ООП и доделување на награди на компаниите и другите организации кои придонеле за промовирање на ООП	Министерство за економија; Министерство за животна средина и просторно планирање; Министерство за труд и социјална политика; единици на локалната самоуправа; невладини организации; синдикати; деловни здруженија; организации на работодавачи	2008–2010
3.1.8. Поттикнување на воведување на принципите на општествена одговорност во односите со снабдувачите и кооперантите и давање на поддршка за нивно спроведување	Деловните субјекти; невладини организации; синдикати; деловни здруженија; организации на работодавачи	2009–2012
3.1.9. Доделување на почетно финансирање за проекти од доменот на ООП	Министерство за економија; Министерство за животна средина и просторно планирање; Министерство за труд и социјална политика; Министерство за финансии	2009–2012
3.1.10. Поттикнување на вклучување на ООП во визиите и мисиите на компаниите	Деловните субјекти; невладини организации; синдикати; деловни здруженија; организации на работодавачи	2008–2012
3.1.11. Поттикнување на воведување на стимулации за вработените за остварување на целите на претпријатијата поврзани со општествената одговорност	Деловните субјекти; невладини организации; синдикати; деловни здруженија; организации на работодавачи	2009–2010
3.2. Создавање на законски обврски за ООП		
3.2.1. Пропишување на обврска за државните органи, јавните претпријатија и претпријатијата во државна сопственост да имплементираат системи за менаџмент на животната средина и да поднесуваат годишен извештај за своето влијание врз животната средина и општеството	Министерство за животна средина и просторно планирање; единици на локална самоуправа	2009–2010
3.2.2. Воведување на обврска за управувачите со пензиските фондови, инвестиционите фондови и приватните фондови да даваат годишен извештај за тоа дали вклучуваат аспекти за ООП во инвестициските одлуки во однос на фондовите со кои управуваат, и како тие аспекти се земени предвид	Министерство за финансии; Министерство за труд и социјална политика; Комисија за хартии од вредност; Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување	2008–2009

<i>Мерки и активности</i>	<i>Одговорен сектор/организација</i>	<i>Период за спроведување</i>
3.2.3. Вклучување на ООП во стратегијата за одржлив развој	Министерство за животна средина и просторно планирање	2008–2009
3.2.4. Воведување на надворешна верификација на веродостојноста и корисноста на извештаите на претпријатијата за нивната општествена одговорност	Министерство за економија; Министерство за финансии; невладини организации; синдикати	2010–2012
3.3. Објавување на информации за ООП		
3.3.1. Воведување и промовирање на периодични соопштенија, извештаи, како и индекси за влијанието врз животната средина и социјалното милје	Деловните субјекти; Министерство за економија; Министерство за животна средина и просторно планирање; Министерство за труд и социјална политика; Комисија за хартии од вредност; Македонска берза на хартии од вредност	2008–2010
3.3.2. Поттикнување на мултинационалните компании кои работат во Р.М. да објавуваат извештаи за влијанието врз животната средина и социјалното милје не само на меѓународно ниво, туку и во локалната средина	Деловни субјекти; деловни здруженија; Министерство за економија; Министерство за животна средина и просторно планирање; Министерство за труд и социјална политика	2008–2009
3.3.3. Промовирање на користење на меѓународно прифатени упатства при изработката на извештаите за ООП од страна на деловните субјекти	Деловните субјекти; Министерство за економија; Министерство за животна средина и просторно планирање; Министерство за труд и социјална политика; Комисија за хартии од вредност; Македонска берза на хартии од вредност	2008–2010

1. ПОНАТАМОШНА ОБРАБОТКА И ОБЈАСНУВАЊЕ НА ПРИОРИТЕТНИТЕ МЕРКИ И АКТИВНОСТИ ЗА ВЛАДАТА

1.1. Подигнување на свесноста¹²

Секторските министерства и владините агенции би можеле да ја разгледаат можноста за поддршка на следните активности, насочени од доле кон нагоре и од горе кон надолу, како дел од пошироки напори за подигнување на свесноста:

- водење со пример – промовирање на ООП преку семинари и споделување на најдобрите практики кај носителите на одлуки во владините институции, локалните власти, компаниите во државна и јавна сопственост и други претпријатија во кои државата има значително учество во сопственоста; воведување на ООП во јавните набавки, воведување

на систем за менаџмент на животната средина и проверка (EMAS) во јавните институции, итн.;

- етаблирање на ООП меѓу македонските претпријатија – поддршка за постојните програми на организации како што се Стопанската комора на Македонија, Мрежата на глобалниот договор на Обединетите нации, Сојузот на стопански комори, Организацијата на потрошувачи на Македонија, Американската стопанска комора во Македонија, Центарот за институционален развој, итн.;
- водич за компаниите за спроведување на ООП – подготовка на водич и негово промовирање меѓу организациите на работодавачите и стопанските комори;
- ООП и потрошувачите – развивање на национална кампања фокусирана на објаснување на придобивките од активностите за ООП за потрошувачите и поттикнување на модели на одржлива потрошувачка.

¹² Во табелите со мерките и активностите видете ги оние под целта 1.

1.2. Воведување на ООП во јавните набавки ¹³

Преку вклучување на еколошки и социјални клаузули во процедурите за јавни набавки, снабдувачите се стимулираат да ги развијат своите активности за ООП, додека јавните власти служат како пример за другите засегнати страни. Јавните набавки ориентирани кон ООП ги промовираат компаниите ангажирани на полето на ООП со подобрување на условите на пазарот за нивните активности. Со тоа се наградува одредено однесување и се подвлекува сериозноста на владата во поглед на ООП. Во ЕУ постојат примери на поврзување помеѓу јавните набавки и ООП во повеќе земји-членки:

- Анкетата на Европската комисија од 2005 година за состојбата на **зелените јавни набавки**¹⁴ во државите-членки откри дека седум земји-членки (Австрија, Данска, Финска, Германија, Холандија, Шведска и Велика Британија) практикуваат значителен број на зелени јавни набавки. Во овие земји меѓу 40–70 проценти од сите тендери објавени во Tenders Electronic Daily во текот на една година (2004–2005) вклучувале еколошки критериуми.
- Според Полскиот закон за јавни набавки на набавувачот му е дозволено да користи еколошки критериуми за да избере понудувач. Набавувачот може да ја користи цената или цената во комбинација со „други критериуми“ – вклучително и барање предметот на набавката да биде на ниво на најнапредните еколошки технологии достапни на пазарот.¹⁵
- Францускиот закон за јавни набавки овластува вклучување на социјалните и еколошките аспекти во клаузулите на договорите за јавни набавки (чл. 14).
- Белгиската влада одобри воведување на социјална клаузула за одредени федерални договори за јавни набавки во кои се дава предност на инклузијата на обесправените групи (пр., процент од вкупниот

¹³ Во табелите со мерките и активностите видете ги оние под броевите 3.1.5. и 3.1.6.

¹⁴ Европската комисија, ГД за животна средина дава детални упатства за тоа како да се воведат и промовираат зелените јавни набавки во Прирачник за еколошки јавни набавки (Handbook of Environmental Procurement) и Упатства за позеленување на јавните набавки (Guidelines on Greening Public Procurement) преку употреба на критериумите за еко-ознака на ЕУ. Исто така, од полза на ова поле може да бидат Директивите на ЕУ 2004/18/WE и 2004/17/WE.

¹⁵ CSR Implementation Guide: Non-legislative Options for the Polish Government, World Bank, 2006.

удел од договорот треба да се употреби за да се ангажираат долгорочно невработени луѓе).¹⁶

- Во неколку региони во Италија, социјалните критериуми, врз основа на стандардот SA8000, се воведени во јавните набавки.¹⁷

Владите на земјите-членки на ЕУ веќе им оддадоа признание на зелените јавни набавки како инструмент за поддршка на одржливиот развој. Од друга страна, **практиките на социјални јавни набавки**, поврзани со работните услови кај снабдувачите и нивните синџири на снабдување, се помалку развиени низ Европа. Владата на Велика Британија ги дефинира социјалните јавни набавки како: а) земање предвид на општествените влијанија кои произлегуваат од самата набавка, б) определување на проблематичните социјални подрачја кои се поврзуваат со производот или услугата што се набавува, в) управување со овие влијанија преку внимателно подготвени спецификации и употреба на соодветни услови во договорот за набавка, и г) стапување во врска со договорените снабдувачи за да се подобрат социјалните резултати од нивната работа, вклучително во подрачјата како што се здравјето и безбедноста, промовирање на правични плати и работни услови, и еднакви можности.¹⁸

Во Соединетите Американски Држави, федералната влада ги има употребувано јавните набавки како една од бројните мерки за да се обезбеди придржување на снабдувачите и изведувачите на владата кон опсежните законски забрани за дискриминација при вработувањето.¹⁹

1.3. Промовирање на менаџмент системи поврзани со ООП ²⁰

Не постои менаџмент систем кој ги покрива сите аспекти на ООП. Меѓутоа, за одредени области, како што е животната средина и здравјето и безбедноста, постојат

¹⁶ “Corporate Social Responsibility: National public policies in the European Union”, European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, 2004.

¹⁷ CSR Implementation Guide: Non-legislative Options for the Polish Government, World Bank, 2006.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Во табелите со мерките и активностите видете ги оние под броевите 2.2.1., 2.2.2., 3.1.4., 3.1.5. и 3.2.1.

стандардизирани менаџмент системи. Системите обично опсежно го покриваат планирањето, спроведувањето, сметководството, проверката, известувањето, надворешната верификација на извештаите и аспектите за подобрување на типичното деловно работење. Некои од популарните менаџмент системи се: ИСО 9000, ИСО 14000, СА 8000, АА 1000, ОХСАС 18000.

Обично деловните партнери бараат од компаниите (во рамките на синџирите за снабдување) да го сертифицираат своето производство или услуги за да се исполнат барањата на овие менаџмент рамки и стандарди. Преку нарачување на сертифицирани стоки и услуги деловниот партнер обезбедува директна финансиска стимулација. Меѓутоа, прилично често, трошоците кои се поврзуваат со сертифицирањето се премногу високи за малите и средни претпријатија. Оттука, македонската Влада нуди делумен надомест на финансиските трошоци поврзани со процесот на сертификација.

Сепак, постои потреба да се подобри веродостојноста на оваа шема. Во минатото владата не успеа ги исполни своите обврски кон значителен број на компании вклучени во оваа програма. Покрај тоа, за одреден број на компании, особено за малите и средни претпријатија, претставува тешкотија однапред да се покријат трошоците за сертификацијата и да се чека надоместокот од Владата.²¹

Се препорачува и да се размисли за поврзување на доброволните социјални и еколошки менаџмент рамки и стандарди со правилата за јавни набавки.

1.4. Промовирање на социјални и еколошки ознаки²²

Социјалните и еко-ознаките се широко распространети како инструмент за информирање на потрошувачот и можен механизам за наградување на компаниите за нивните социјални и/или еколошки заложби од страна на потрошувачите и/или владите. Ознаките обезбедуваат директен начин да се поттикне промена во однесувањето на потрошувачите. Тие создаваат и нови и премиски пазарни можности за производителите и трговците на мало.

²¹ Baseline study on CSR in Macedonia, UNDP, 2007.

²² Во табелите со мерките и активностите видете ги оние под броевите 3.1.2., 3.1.3. и 3.1.5.

Ознаките обично ги издаваат националните организации за стандардизација (владини агенции) или невладини организации, но исто така и деловни здруженија или поединечни компании.

Меѓутоа, примерите од земјите каде што познавањето на овие знаци од страна на потрошувачите е на многу ниско ниво покажуваат дека иницијативите за означување се ограничени во опсегот и потенцијалното влијание затоа што се лимитирани на одредени ниши во рамките на малопродажниот пазар и често се применуваат само на увезени производи.²³

Постои потреба Владата на РМ да утврди национални еко и социјални ознаки, да утврди критериуми на означување за различни групи на производи и да работи на покачување на пазарниот удел на стоките со еколошки и социјални ознаки преку подобрување на нивната видливост и транспарентност во издавањето, како и преку подигнување на свесноста на потрошувачите за нивната присутност и значајност.

1.5. Промовирање на кодекси на однесување²⁴

Во Македонија, постојат неколку национални и меѓународни кодекси на однесување – и од општа природа и наменети за одредени стопански гранки. Ќе наведеме неколку од нив: Кодексот за корпоративно управување на Македонската берза (кој делумно се однесува на одредени аспекти на интеракција со засегнатите страни во склоп на ООП), начелата на Глобалниот договор на ОН, моделот за кодекс за деловна етика кој го промовираше Проектот на УСАИД за корпоративно управување и закон за трговски друштва и Кодексот на Македонската асоцијација на агенции за маркетинг. Покрај тоа, и одредени претпријатија развија сопствени кодекси на однесување.

Министерствата и другите владини агенции може да придонесат во засновањето, развојот и примената на доброволните кодекси на многу начини. Вклучувањето на владата во процесот на развивање на кодекси на однесување се охрабрува од страна на Директивата

²³ ABC of the main instruments of Corporate Social Responsibility, European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, 2004.

²⁴ Во табелите со мерките и активностите видете ги оние под броевите 2.3.2. и 2.3.3.

на ЕУ за неправични комерцијални практики од мај 2005 година.

Владата исто така треба да започне дијалог со Македонската берза со цел експлицитно да ја вклучи ООП во својот Кодекс за корпоративно управување, каде внимателниот менаџмент со ООП би означувал добро корпоративно управување.

Во некои околности, владините сектори или агенции може експлицитно да поддржат одреден кодекс (пр. Глобалниот договор на ОН) или здружение чии членки ги исполнуваат одредбите на одреден кодекс. Како и да е, важно е да постои јасно законско овластување за такви поддржувања. Иако законодавството не наложува доброволни кодекси, постоењето на таквите кодекси може да помогне при постигнување на регулативни цели и може да има регулативни импликации. На пример, при мерки за спроведување на регулативата одредена компанија може да посочи на свето придржување до одреден доброволен кодекс за да демонстрира прудентно однесување. Згора на тоа, Директивата на ЕУ за неправични комерцијални практики го смета непочитувањето од страна на една компанија на обврските што ги превземала преку кодексите на однесување како заведувачка активност која може да биде казнива на суд.

1.6. Промовирање на известување за ООП²⁵

Скорешното зголемување на известувањето на компаниите за својата општествена одговорност – што ги покрива економските, еколошките и/или општествените резултати на една организација (а понекогаш и целокупната одржливост) – е поврзано со барањата за поголема отчетност и транспарентност на компаниите. Главните засегнати страни не само што очекуваат бизнисите да го земат предвид своето социјално и еколошко влијание, но исто така сакаат да бидат информирани и за тоа какви се резултатите на компаниите во овие области.²⁶

Објавувањето на извештаи за одржливоста е сè уште во голема мера на доброволна основа. Сепак, во некои

земји, во законите за сметководство и објавување на податоци за трговските друштва се воведуваат нови барања кои изискуваат известување за одредени аспекти на резултатите од областа на одржливиот развој.

Јавните иницијативи сè повеќе го поддржуваат развојот на социјалното и еколошкото известување:

- Франција стана првата земја која воведо задолжително известување за трите вида на нето-добивка (економска, социјална и еколошка) на котираните друштва преку усвојувањето на законот за новите економски прописи (Закон бр. 2001-240, член 116) кој наложува сите котираните друштва да ги земат предвид „социјалните и еколошките последици“ од нивната активност во годишните извештаи, но не обезбедува упатства за таквото известување.²⁷
- Во неколку јурисдикции (пр. Данска, Холандија, Норвешка и Шведска) донесено е законодавство што бара извештај за животната средина од одредени стопански гранки – било во склоп на нивните финансиски сметки или како посебна „зелена сметка“.²⁸
- Во Шведска сите претпријатија во државна сопственост мораат да известуваат за нивните социјални, еколошки и економски резултати употребувајќи ја рамката на Глобалната иницијатива за известување.²⁹
- Други земји (пр. Велика Британија) имаат создадено упатства за известување за влијанието врз животната средина.³⁰

Владата на РМ треба да воведо задолжение за друштвата со одредена големина и за одредени индустрии да известуваат за нивните влијанија врз животната средина и социјалното милје. Владата и Комисијата за хартии од вредност треба да започнат дијалог, вклучително и со Македонската берза, со цел да се поттикне известувањето за ООП преку нивно поврзување со општествено одговорното инвестирање и/

²⁷ Ibid.

²⁸ CSR Implementation Guide: Non-legislative Options for the Polish Government, World Bank, 2006.

²⁹ Guidelines for external reporting by state-owned companies, Ministry of Enterprise, Energy and Communications of Sweden, 2008.

³⁰ ABC of the main instruments of Corporate Social Responsibility, European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, 2004.

²⁵ Во табелите со мерките и активностите видете ги оние под броевите 3.2.1., 3.2.2., 3.3.1., 3.3.2. и 3.3.3.

²⁶ ABC of the main instruments of Corporate Social Responsibility, European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, 2004.

или правилата и практиките за јавни набавки. Владата треба да обезбеди насоки за известување за ООП, на пример преку подготвување на упатство за тоа како да се примени Рамката за известување за одржливоста на Глобалната иницијатива за известување и да ги избере најважните показатели за македонската деловна заедница. На овој начин би се создал споредлив механизам и би се отстранила опасноста од произволен избор на показатели од страна на компаниите.

1.7. Поддршка на општествено одговорно инвестирање³¹

Во последните неколку години, општественото одговорно инвестирање (ОИИ) доживеа силен наплив на популарност меѓу главните инвеститори. ОИИ ги комбинира финансиските цели на инвеститорите со нивната заинтересираност за социјалните, еколошките и етичките прашања. Бидејќи притисокот доаѓа директно од сопствениците или акционерите на друштвата, ОИИ претставува моќен механизам за да се предизвика промена во однесувањето на трговските друштва и да се поттикне социјален и еколошки напредок.

Помеѓу 1999 и 2005, Велика Британија, Шведска, Белгија, Германија и Италија усвоија законодавство кое бара пензиските фондови да декларираат како, и дали воопшто, социјалните, еколошките и факторите за квалитетот на корпоративното управување влијаат на нивните инвестициски одлуки.³²

Згора на тоа, постоењето на голем капитал кој се менаџира според еколошко-социјални критериуми и критериуми поврзани со квалитетот на корпоративното управување може да ги охрабри трговските друштва да ги сменат нивните политики со цел да ги направат своите акции и удели достапни за купување од страна на овој капитал. Денес, скоро еден од секои десет долари на професионално управувани средства во САД е вклучен во општествено разумно инвестирање.³³ Воведени се голем број на берзански индекси за етичко инвестирање

и индекси за одржливост, како на пример Индексот на одржливост на Dow Jones, FTSE4 Good, Општествениот индекс на Domini 400, Индексот на одржливост Ethibel и Индексот Bovespa SR. Овие индекси се создадени за да ги прикажуваат и да ги споредуваат резултатите на општествено одговорните претпријатија. Берзанските индекси може да играат значителна улога за утврдување на финансиските резултати на фондовите за ОИИ и на тој начин да го олеснат прифаќањето на ОИИ.

Македонската влада треба да обезбеди активности за поддршка на ОИИ, и тоа:

- подготовка на сопствени или прифаќање на постојни упатства за известување за резултатите во областа на ООП, кои би ги вклучиле барањата на инвеститорската заедница;
- воведување обврска за институционалните инвеститори да ги обелоденат нивните општествено одговорни инвестициски практики;
- цврсто позиционирање на ООП во иницијативите за поттикнување на инвестициите што би било поддржано со преформулирање на промотивните материјали за поттикнување на инвестициите за истите да ги одразуваат основните принципи на ООП.³⁴

2. СЕОФАТЕН ПРИСТАП НА ВЛАДАТА КОН ПРОМОВИРАЊЕ НА ООП

Регионалната референтна студија за ООП³⁵ овозможи споредба на нивото на развој на ООП помеѓу пет нови држави-членки на ЕУ и три земји кандидати. Македонија беше рангирана на последно место за неколку аспекти, особено во однос на „правното и политичкото окружување“. Лекциите од другите земји и од сегашните држави-членки на ЕУ наведуваат на тоа дека во опкружување каде пазарните стимули за ООП се сè уште слаби владата мора да игра важна улога за давање поддршка и создавање на поволен амбиент во склоп

³¹ Во табелите со мерките и активностите видете ги оние под броевите 3.2.2, 3.3.1. и 3.3.3.

³² CSR Implementation Guide: Non-legislative Options for the Polish Government, World Bank, 2006.

³³ Social Investment Forum Industry Research Program 2005, Report on Socially Responsible Investing Trends in the United States, јануари 2006.

³⁴ Final report of the international consultant on Corporate Social Responsibility commissioned by the EC/UNDP project to assist in the preparation of the national CSR agenda, Mr. Sune Skadegaard Thorsen, 2008.

³⁵ „Baseline study on CSR practices in the new EU member states and candidate countries“, Групен извештај за националните референтни студии во осум земји: Бугарија, Хрватска, Унгарија, Литванија, Македонија, Полска, Словачка и Турција; УНДП-ЕК, јуни, 2007 г.

на напорите за промовирање на ООП. Препораките од студијата вклучуваа и предлози владата да назначи свој орган кој би бил одговорен да има водечка улога за прашања за ООП, да врши широка консултација со засегнатите страни со цел да се развијат стратегии за ООП и стратегии за одржлив развој кои би се граделе околу одговорни деловни практики и учество на приватниот сектор. Оттука, владата би требала:

- **Да назначи владино тело** одговорно за координирање на напорите на разните владини сектори кои ќе комуницираат и соработуваат со националното Координативно тело за ООП;
- **Да воспостави годишен владин извештај за ООП** (во кој ќе се излага владиниот работен план за ООП, вклучително и иницијативите за развој на деловната логика за ООП, за вклучување на поширок спектар на деловни субјекти – особено мали и средни претпријатија – за поттикнување на добрите практики и за координирање на политиките на ООП меѓу владините органи);
- **Да поддржува и координира истражување на ООП**, дизајнирано за: да идентификува мерки за поддршка на ООП што се потребни на деловниот сектор; да се соберат информации за иницијативи на претпријатијата и за развивање на локални анализи на конкретни случаи на примена на ООП и примери за најдобри практики; да ја истражи ефективноста на специфични инструменти и практики за подобрување на социјалното, економското и еколошкото влијание на деловните субјекти; да воспостави показатели за ООП и редовно да го следи напредокот.³⁶

Текстот во продолжение ги проучува специфичните мерки и активности што одредени министерства треба да ги преземат доколку Владата има волја за да се обврзе на сеопфатен пристап.

2.1. Министерство за економија

1. Прашања поврзани со корпоративното управување:

- Промовирање меѓу компаниите на кодекси на етичко однесување и на добро корпоративно управување, и обезбедување на поддршка за

нивна имплементација (број 2.3.3. во табелите со мерки и активности);

- Обезбедување на поддршка за компании кои ги прифаќаат начелата на ООП за приготвување на стратегија и политики, и вклучување на ООП во општата деловна стратегија (број 3.1.10. во табелите со мерки и активности);
- Изменување на Законот за трговски друштва за воведување на обврска годишните извештаи на котираните и големите трговски друштва да содржат информации за тоа како компанијата ги зема предвид социјалните и еколошките последици на своите активности (на пример, односи со вработени, потрошувачи и снабдувачи, и влијанието на претпријатието врз пошироката заедница и животната средина) (броеви 3.2.1, 3.3.1. и 3.3.2. во табелите со мерки и активности);
- Изменување на Законот за трговски друштва со цел да се воведат обврски за директорите да го земат предвид социјалното и еколошко влијание на компаниите.

2. Заштита на потрошувачи и одговорна потрошувачка:

- Иницирање на развој на кодекси во интерес на потрошувачот што дополнително би ги регулирале комерцијалните реклами и практиките за промовирање на продажбата (број 2.3.3. во табелите со мерки и активности);
- Промовирање на свесност помеѓу потрошувачите и доброволните организации за општествено одговорна потрошувачка (на пример, преку обезбедување на материјали за обука и организирање на тркалезни маси со засегнатите страни) (број 1.1.1. во табелите со мерки и активности);
- Зabrana на заведувачко рекламирање во врска со ефектите на компаниите и производитите врз животната и социјалната средина и мониторинг на рекламирањето на еколошки и социјални ознаки.

3. Одговорна екстракција на минерали, енергетска ефикасност и обновливи минерални ресурси:

- Обезбедување на стимули за обновлива енергија и енергетска ефикасност (на пример, со овозможување на финансиска поддршка за малите и средни претпријатија за развој на еколошки поволни политики преку консултантски услуги за зачувување на енергија, обука, воведување

³⁶ Во табелите со мерките и активностите видете ја онаа под број 1.2.2.

вање на системи за менаџмент на животната средина и инвестирање во обновлива енергија).

4. Технички пројекти:

- Организирање и поддршка на обука за воведување на стандарди и најдобри практики за ООП (бројеви 1.5.4., 2.1.4. и 2.1.5. во табелите со мерки и активности);
- Делумен надомест на трошоците за компании кои се во процес на воведување и сертификарање на стандарди и менаџмент системи поврзани со ООП (број 3.1.4. во табелите со мерки и активности).

5. Мониторинг на ООП:

- Одржување на актуелизиран регистар на друштва сертификирани за стандарди поврзани со ООП, и оние на кои им е дадено право да користат еколошки и социјални ознаки (број 1.4.1. во табелите со мерки и активности);
- Воспоставување национални показатели за ООП и редовен мониторинг на состојбата.

6. Промовирање на стимули за ООП:

- Промовирање на воведувањето на привилегиран третман при јавните набавки, како и поедноставени административни процедури и фискални стимули за друштва кои се здобиле со сертификати за стандарди кои се однесуваат на ООП, или социјални и еколошки ознаки (број 3.1.5. во табелите со мерки и активности);
- Воспоставување и доделување на годишна награда за известување за општествена одговорност на најдобрите извештаи за општествена одговорност (бројеви 3.1.7., 3.3.1. и 3.3.2. во табелите со мерки и активности);
- Доделување на буџетски средства на компаниите за надоместување на трошоците за спроведување на кодексите на однесување кои се во согласност со Глобалниот договор на ОН, трошоците за подготовка на годишни извештаи за ООП или одржливоста на претпријатијата, и воведување на SA8000 и други трудови стандарди поврзани со ООП (бројеви 2.3.3., 3.1.4. и 3.3.1. во табелите со мерки и активности).

7. Распространување на информации за ООП:

- Организирање и поддршка на таргетиран кампањи за значењето на ООП, неговиот опсег, кон-

курентната предност која ја создава ООП и како клучните начела може да се преведат во пракса (број 1.1.1. во табелите со мерки и активности);

- Обезбедување на поддршка при градење на капацитети за локални консултантски и ревизорски куќи за нудење на услуги поврзани со ООП (број 2.1.5. во табелите со мерки и активности).

2.2. Министерство за животна средина и просторно планирање

- Вклучување на **ООП во стратегијата за одржлив развој**, и поставување на задачи и цели во однос на влијанието на деловниот сектор во области како што е одржливата конкурентност (број 3.2.3. во табелите со мерки и активности);
- Забрзување на процесот на воспоставување на национални критериуми за **еко-означување**; воспоставување на доброволна национална еко-ознака (или ознаки); промовирање на доброволна еко-ознака (или ознаки) (на пример, преку поставување на веб-сајт на кој ќе се претставуваат организациите и производитите со еко-ознаки, или преку залагање за привилегиран третман при јавни набавки, поедноставени административни процедури и фискални стимулации поврзани со еко-ознаки) (бројеви 3.1.2., 3.1.3. и 3.1.5. во табелите со мерки и активности);
- **Поддршка на воведувањето на системите за менаџмент на животната средина** преку обезбедување на бенефиции/стимули за организациите и делумно надоместување на трошоците за организациите кои се во процес на имплементирање и сертификарање на системите за менаџмент на животната средина (број 3.1.4. во табелите со мерки и активности);
- Обврзување на владините агенции и претпријатијата во државна и јавна сопственост **да воведат системи за менаџмент на животната средина** и да известуваат годишно за нивниот напредок (број 3.2.1. во табелите со мерки и активности);
- Одржување на актуелизиран **регистар на компании со сертификирани системи за менаџмент на животната средина, и оние со доделени еко-ознаки** (број 1.4.1. во табелите со мерки и активности).

2.3. Министерство за труд и социјална политика

- Кампања со граѓанските организации за подигнување на свесноста кај деловните субјекти дека социјалната добросостојба не е грижа само за јавниот сектор (броеви 1.1.1. и 1.3.1. во табелите со мерки и активности);
- Соработка со деловните здруженија и синдикатите за **промовирање и придржување до слободата на здружување** и правото на **социјално осигурување** (броеви 1.1.1. и 1.3.1. во табелите со мерки и активности);
- Соработка со Министерството за економија, стопанските комори, синдикатите, организациите на работодавачите и другите граѓански организации за **воспоставување и промовирање на социјални ознаки** (на пример, преку поставување на веб-сајт на кој ќе се претставуваат претпријатијата, организациите и производитите со социјални ознаки; воспоставување на социјален индекс кој ќе информира за тоа колку еден деловен субјект е општествено одговорен спрема вработените и надворешните засегнати страни, на кој начин воведува деловни практики кои се поволни за семејствата на вработените, и доделување сертификат или право на употреба на специјална ознака на своите производи за компании со високи оценки) (броеви 3.1.2., 3.1.3. и 1.3.1. во табелите со мерки и активности);
- Подготовка на предлог до Министерството за финансии за воведување **привилегиран третман при јавните набавки, поедноставени административни процедури и фискални стимули** за трговски друштва кои воведуваат трудови стандарди и системи за менаџмент со здравјето и безбедноста или доделување на социјална ознака за нив, и создавање на заедничка работна група која би подготвила предлози за именување и дополнување на Законот за јавните набавки и даночните закони (броеви 3.1.5. и 3.1.6. во табелите со мерки и активности);
- Поттикнување на компаниите да им **даваат на вработените еквивалент на еден платен работен ден за да се пријават за доброволна работа** во заедницата; воспоставување на иницијатива за промовирање на таков систем (број 1.1.1. во табелите со мерки и активности);
- Изградба на коалиција од деловни субјекти и поединци од сите групи во општеството кои би се вклучиле во **борбата против невработеноста** преку форуми за совети, информации и контакти; воспоставување на мрежа на доброволци од компаниите со задача да најдат места за обука и стажирање за млади луѓе (броеви 1.1.1. и 1.3.1 во табелите со мерки и активности);
- Покренување на иницијатива која би ги охрабрила и би им помогнала на трговските друштва **да ги отстранат техничките, физичките/структурните, комуникациските и препреките на однесување на работното место** кои ги засегнуваат лицата со хендикеп, жените и етничките малцинства; промовирање на даночни стимулации за таквите иницијативи како помош при покривање на трошоците (броеви 1.1.1. и 1.3.1 во табелите со мерки и активности);
- Воспоставување **мрежа на деловни луѓе** кои предлагаат и промовираат активности за социјална инклузија (на пример, за интегрирање на етничките малцинства и долгорочно невработените) (броеви 1.1.1. и 1.3.1 во табелите со мерки и активности);
- Покренување на иницијатива за промовирање на проекти и партнерства помеѓу социјалните партнери, јавните власти и деловните субјекти насочени кон промовирање на **флексибилно работно време**, спречување на **стрес поврзан со работа** и охрабрување на **доживотно учење** (броеви 1.1.1. и 1.3.1 во табелите со мерки и активности);
- Организирање натпревари и доделување на годишни **награди на компании** кои промовирале различни трудови аспекти на ООП – здравје и безбедност на работа, подобрување на условите за работа, флексибилност на работното време и место, рамнотежа меѓу работата и приватниот живот, политики за помош при одгледувањето на деца, интеграција во општеството и еднакви можности (број 3.1.7. во табелите со мерки и активности);
- Измени на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување и Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување со **вклучување на обврска друштвата кои управуваат со пензиските фондови да обелоденуваат дали земаат предвид етички, социјални и аспекти на животна средина при своите инвестициски одлуки** и обврска да даваат годишен извештај за постигнатото во оваа сфера (број 3.2.2. во табелите со мерки и активности);

- Изработување на **водич за социјални извештаи** за мали и средни претпријатија што ќе информира што е тоа социјален извештај, кои се придобивките од известувањето, ќе нуди упатства за тоа како да се започне со известување и ќе ги потцрта минатите искуства при известување на други трговски друштва (број 1.5.4. во табелите со мерки и активности).

2.4. Министерство за финансии

- Воведување на социјални и еколошки критериуми (како што е сертифицирање за стандарди кои се однесуваат на ООП; поддршка за осумте суштински конвенции на Меѓународна организација на трудот или начелата на Глобалниот договор на ОН) при **предизборот и доделувањето на големи јавни тендери** (број 3.1.6. во табелите со мерки и активности);
- Вклучување на социјални и еколошки обврски помеѓу **клаузулите на договорите за јавни набавки** (на пример, наклонетост на вклучувањето на хендикепираните групи во реализацијата на договорот) (број 3.1.6. во табелите со мерки и активности);
- Доделување на **поедноставени административни процедури и фискални стимули** за компании кои се сертифицирани за стандарди кои се однесуваат на ООП (број 3.1.5. во табелите со мерки и активности);
- **Промоција на донирањето од бруто-плата** како начин за вработените да донираат за добротворни цели по нивен избор од нивната бруто плата пред оданочување;
- Вклучување на **директивите на ЕУ за транспарентност** во Законот за хартии од вредност;
- **Измени на законот за инвестициони фондови** за вклучување на обврска за институционалните инвеститори да обелоденуваат дали земаат предвид етички, социјални и еколошки аспекти во нивните инвестициски одлуки и да обезбедат годишен извештај за постигнатото при примената на таквите согледувања (број 3.2.2. во табелите со мерки и активности);
- Воспоставување и промовирање на **ознака за одговорност за финансиски производи**, што би го потврдила нивниот социјален и еколошки квалитет (броеви 3.1.2. и 3.1.3. во табелите со мерки и активности).

2.5. Министерство за образование и наука

- Поттикнување и поддршка на **вклучувањето на ООП во образовниот процес**, особено во наставните планови и програми на бизнис школите (број 1.5.2. во табелите со мерки и активности);
- Поддршка и координација на истражувањето на ООП (број 1.2.2. во табелите со мерки и активности).

2.6. Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство

- Промовирање на **органско производство**; поддршка за фармери и друштва за време на процесот на имплементација и сертифицирање; лобирање за соодветни фискални стимули (броеви 3.1.4. и 3.1.5. во табелите со мерки и активности).

2.7. Министерство за локална самоуправа

- Воспоставување на **регионални мрежи** за започнување на партнерства помеѓу компаниите, граѓанските организации и единиците на локалната самоуправа за справување со локалните општествени, економски и еколошки предизвици преку мерки за развој и стратегии за обнова на населбите кои ќе се осврнуваат на проблеми на социјална исклученост, сиромаштија и невработеност во одредени неразвиени области (броеви 1.1.1. и 1.3.1 во табелите со мерки и активности).

3. МЕРКИ ЗА ПРОМОВИРАЊЕ НА ООП ВО ДРУГИ ВЛАДИНИ ДОКУМЕНТИ

Владата на РМ веќе има предвидено конкретни мерки за промовирање на ООП или одделни аспекти на ООП во своите официјални документи.

Скорешната **Програма за стимулирање на инвестиции во Република Македонија (2007–2010)**, подготвена од страна на Министерството за економија на Република Македонија, за прв пат на ниво на централната власт предвидува мерки специјално насочени кон ООП. Програмата и Програмската матрица имаат пододдел за општествена одговорност на претпријатијата, во рамките на делот за корпоративно управување, кој повикува на воспоставување на работна група за промовирање на ООП во рамките на Економско-социјал-

ниот совет на Владата до 2008 година. Ова, како и зацртаната сеопфатна анализа на активностите кои се однесуваат на ООП во земјата и идентификување на клучните двигатели за компаниите да се вклучат во овие активности, веќе е реализирано, една година пред крајниот рок. Други мерки предвидени во документот се:

- воспоставување на основни показатели за мониторинг на ООП, до 2008 година;
- спроведување на редовни кампањи за подигнување на свеста за ООП помеѓу компаниите и главните засегнати страни, до 2008 година;
- подобрување на капацитетите на националните и локалните засегнати страни со што ќе се овозможи нивен ефективен придонес кон промовирањето и имплементирањето на ООП (2007 година);
- усвојување на национална агенда за ООП, како резултат на дијалог помеѓу повеќе клучни засегнати страни (2008 година).

Поглавјето 4.6 „Создавање на финансиски услови за одржливост на граѓанскиот сектор“ од **Стратегијата за соработка на владата со граѓанскиот сектор**, заедно со Акционен план за имплементација (2007–2011), подготвен од страна на Владата на Република Македонија (Генерален секретаријат, јануари 2007 година) вклучува:

- создавање на поповолна политика за индиректно финансирање на граѓанските организации (вклучувајќи бенефиции од данокот на добивка, ДДВ, данок на имот, итн. и стимулирање на развојот на филантропија, општествена одговорност и волонтерството);
- мониторинг на примената на постојните даночни одредби кои се однесуваат на филантропијата и обезбедување бенефиции и стимуланси за делов-

ните субјекти и граѓаните во поголема мера да ги поддржат граѓанските организации;

- развивање на соработка со деловните субјекти со цел да се зголеми нивното позитивно влијание врз развојот на заедницата и заеднички да се промовира поголема општествена одговорност;
- соработка со деловните субјекти и граѓанските организации за поддршка на програмите за општествено одговорни претпријатија;
- подготовка и усвојување на закон за волонтерство, како и стратегија за промовирање и развој на волонтерството.

Се предвидува да се преземат следните активности за промовирање на филантропијата:

- приготвување на предлог-измени на даночните закони (данок на добивка, ДДВ, персонален данок на доход);
- план за следење на примената на Законот за донации и спонзорства во јавните дејности;
- заедничко меѓусекторско организирање настани за промовирање на филантропијата и општествената одговорност.

Националната стратегија за европска интеграција на Република Македонија во ЕУ, од 2005 година, вклучува референца за подобрување на корпоративното управување во контекстот за потреба од реформи во деловниот сектор.

Сепак постои потреба за поголем напор во имплементација на спомнатите мерки и активности. Ако Владата сака да заземе амбициозен пристап во промовирањето на ООП треба да покаже поголеми заложби и да демонстрира континуирани напори па дури и да ги надградува овие мерки.

СПРОВЕДУВАЊЕ

Е. Организација и координирање на активностите

Националното Координативно тело за ООП, како постојана работна група на Економско-социјалниот совет на Владата, е задолжено за развивање на дијалог меѓу засегнатите страни и идентификување на заеднички активности за промовирање и спроведување на ООП. Министерството за економија дејствува како координатор на активностите за промовирање на ООП на страната на државните институции и оваа улога треба да биде формализирана со владина одлука.

Телото служи како клучна фокусна точка за активностите за промовирање на ООП во Македонија, како координатор на различни сектори и актери кои се вклучени во ова поле, и, врз основа на Референтната студија за ООП и на оваа Национална агенда, ќе развива акциски планови за ООП. Националното Координативно тело треба да поднесува предлози, стратешки насоки и акциски план до Економско-социјалниот совет.

Координативното тело:

- ќе служи како форум на повеќе засегнати страни за дијалог за политики и консултации;
- ќе организира активности за промовирање на ООП помеѓу членовите и другите организации кои работат во Македонија и ќе служи како движечка сила за заедничко дејствување;
- ќе го распространи знаењето и случаите на најдобра пракса помеѓу членовите и другите организации кои работат во Македонија преку започнување и подготвување на информативни материјали за ООП како и преку настани за учење, дијалог и лобирање.
- ќе лобира за подобар амбиент за ООП за организациите кои работат во Македонија;
- ќе промовира и ќе покренува поддршка и ресурси за активности за промовирање на ООП;
- ќе нуди помош за развој на проекти и политики;
- ќе иницира истражувања за прашања од сферата на ООП;

- ќе воспостави показатели за резултатите во областа на ООП;
- ќе ги проучи и „локализира“ главните меѓународни документи, релевантни за ООП, со цел да ги идентификува прашањата на кои може да се осврне приватниот сектор, граѓанското општество и владата.

Состав на националното Координативно тело за ООП

Деловни здруженија

- Стопанска комора на Македонија
- Сојуз на стопански комори на Македонија
- Стопанска комора на северозападна Македонија

Организации на работодавачи

- Организација на работодавачи на Македонија
- Конфедерација на работодавачи на Република Македонија
- Здружение на работодавачите од сообраќајот и врски

Синдикати

- Сојуз на синдикати на Македонија
- Унија на независни и автономни синдикати
- Конфедерација на слободни синдикати

Високообразовни институции и експерти

- Економски факултет – Скопје, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“
- Независен експерт за ООП

Други организации

- Македонска мрежа на Глобалниот договор на ОН
- Организација на потрошувачите на Македонија

Медиуми

- Претставник од медиумите

Државни органи

- Министерство за економија
- Министерство за труд и социјална политика
- Министерство за животна средина и просторно планирање

Работниот план на националното Координативно тело за ООП предвидува подготовка на национален извештај за спроведувањето на ООП во 2009. Таква анализа би обезбедила актуелизиран преглед на состојбата во однос на ООП и ќе овозможи евалуирање на направениот напредок.

Ж. Потенцијални извори на финансирање

ООП се повеќе привлекува финансиски средства и од мултилатерални како и билатерални донатори, врз основа на подготвени акциони планови, особено ако се во прашање фондовите на ЕУ. Другите меѓународни развојни агенции, како што се Светска банка (Институтот на Светска банка), УНДП, УСАИД, InWent, исто така, обезбедуваат финансирање за одредени области на ООП.

Во однос на фондовите од ЕУ, Македонија како земја-кандидат која се доближува до фазата на одредување на датум за започнување на преговори за приклучување треба на повисок степен да смета на овој потенцијален извор на финансирање. Тие средства се особено релевантни во однос на малите и средни претпријатија. Понатамошни можности за финансирање постојат според Европската иницијатива за демократија и човекови права како и кофинансирање со европски невладини организации.

На долг рок, откако Македонија ќе стане држава-членка на ЕУ, ќе може да го користи Социјалниот фонд на ЕУ,

кој исто така предвидува грантови согласно ООП и особено во однос на стручна обука. Финансирањето на ЕУ за проекти во полето на социјалниот дијалог, работните односи и ООП согласно буџетската ставка 04.03.03.01 (под вработување и социјални работи) исто така би било важно.³⁷

Владата, со нејзините долгорочни стратешки визији и планови, може да ги насочи надворешните финансиски средства во најпотребните области и да обезбеди координација помеѓу различни иницијативи. Владата може да создаде платформа и добри услови за да привлече натамошно надворешно внимание и финансирање преку демонстрирање на добри резултати во клучни области, каква што е заштитата на општествено ранливите групи, правата на работниците и јакнењето на социјалниот дијалог помеѓу социјалните партнери.

И покрај надворешните можности за финансирање, средствата на македонската влада се од голема важност и треба да создадат поттик за финансиското учество на локалните власти и на други засегнати страни. Имајќи го ова предвид, Владата мора да ги вклучи активностите на ООП и механизмите за поддршка на ООП во процесот на планирање на буџетот. На овој начин таа не само што ќе ја преземе одговорноста за развој и имплементација на ООП, туку и ќе привлече дополнителни средства врз основа на можности за кофинансирање од македонскиот приватен сектор и од надворешни извори.

³⁷ Final report of the international consultant on Corporate Social Responsibility commissioned by the EC/UNDP project to assist in the preparation of the national CSR agenda, Mr. Sune Skadegaard Thorsen, 2008.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Baseline study on CSR in Macedonia, UNDP, 2007.
- Baseline study on CSR practices in the new EU member states and candidate countries; збирен извештај за Националните референтни студии во осум земји: Бугарија, Хрватска, Унгарија, Литванија, Македонија, Полска, Словачка и Турција; UNDP/EC, 2007.
- Green Paper “Promoting a European Framework for Corporate Social Responsibility”, COM(2001) 366 Final, Commission of the European Communities, Brussels, 2001.
- Final report of the international consultant on Corporate Social Responsibility commissioned by the EC/UNDP project to assist in the preparation of the national CSR agenda, Mr. Sune Skadegaard Thorsen, 2008.
- The State of Responsible Competitiveness 2007, AccountAbility, Fundação Dom Cabral.
- Програма за поттикнување на инвестициите (2007–2010), Поглавје 3.10: Корпоративно управување и КОО, 2007, Министерство за економија.
- Кодекс на корпоративно управување за компаниите котирани на Македонската берза, јуни 2006, Македонска берза, поддржано од УСАИД и ИФЦ.
- Програма за подобрување на конкурентноста на македонските производи и услуги на странските пазари во 2007 година („Службен весник на Република Македонија“, бр. 38/07).
- Стратегијата за соработка на Владата со граѓанскиот сектор, заедно со Акционен план за имплементација (2007–2011), 2007, Влада на Република Македонија.
- Националната стратегија за европска интеграција на Република Македонија во ЕУ, 2005, Сектор за европска интеграција.
- CSR Implementation Guide: Non-legislative Options for the Polish Government, World Bank, 2006.
- CSR in Republic of Macedonia, Survey, 2006; prepared by the Institute of Sociological, Political and Juridical Research; commissioned by UNDP.
- Corporate Social Responsibility: National public policies in the European Union, European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, 2004.
- ABC of the main instruments of Corporate Social Responsibility, European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, 2004.
- Guidelines for external reporting by state-owned companies, Ministry of Enterprise, Energy and Communications of Sweden, 2008.
- Global Reporting Initiative, <http://www.globalreporting.org/>.
- Guide to instruments of corporate responsibility, Rab Goel, 2005.
- CSR and Competitiveness – European SMEs’ Good Practice: Consolidated European Report, Irene Mandl, Andrea Dorr, 2007.
- Register of companies with internal quality certificates of the Ministry of Economy, 2007, Ministry of Economy.
- Corporate Social Responsibility: An Introduction From The Environmental Perspective, Sabine Braun, Thomas Loew, Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation and Nuclear Safety, 2006.
- White paper on Corporate Governance in South East Europe, 2003, OECD.